

Ткаленко С.І.,
к.е.н., доцент,
ДВНЗ «Київський національний
економічний університет
імені Вадима Гетьмана»,
м. Київ, Україна

ЗОВНІШНІ ЕФЕКТИ ГЛОБАЛЬНОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Анотація. Проаналізовані зовнішньоекономічні макроефекти глобального економічного розвитку України. Розраховані індикатори безпеки економічного розвитку України на сучасному етапі. Охарактеризовано сучасний етап розвитку економіки України на основі макроекономічних показників. Показана взаємодія зовнішніх і внутрішніх чинників економічного розвитку. Виявлені перешкоди на сучасному етапі економічного розвитку та запропоновані шляхи їх подолання.

Ключові слова: глобалізація, макроекономічні ефекти, прямі іноземні інвестиції, експорт/імпорт, безпека.

Summary. The article analyzes the external macroeconomic effects of global economic development of Ukraine. The indicators of the security of economic development of Ukraine are calculated at the present stage. Shown characterized is the current stage of development of the Ukrainian economy on the basis of macroeconomic indicators. Shown is the interaction of external and internal factors of economic development. Offered are the obstacles identified at the present stage of economic development and the ways of overcoming them.

Key words: globalization, macroeconomic effects, foreign direct investment, export/import, safety.

Постановка проблеми. В умовах глобалізації світового господарства, сучасних міжнародних економічних відносин, глобальних викликів різко зростає роль і значення зовнішньоекономічних зв'язків для економіки країни в цілому. Глобалізація зовнішньоекономічних зв'язків у ХХІ ст. призводить до руйнування наявних бар'єрів між країнами, подальшого залучення нових держав у різноманітні форми міжнародної економічної співпраці.

В умовах глобалізації та формування й подальшого розвитку відкритих економік існує небезпека негативного впливу на національні економіки. Економічна безпека як сукупність внутрішніх і зовнішніх умов сприяє не лише динамічному та ефективному зростанню національних економік, забезпеченню їх конкурентоздатності, а й також повинна забезпечувати нівелювання можливого негативного зовнішнього впливу на економіку з метою зменшення загроз і втрат. Не оминає цей процес й Україну, яка поступово займає своє місце в системі нового міжнародного економічного порядку. Тому актуальною є ця проблематика щодо

дослідження зовнішніх ефектів глобального економічного розвитку України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням глобального розвитку, глобалізаційних процесів займається значна кількість вітчизняних фахівців, серед яких варто виокремити наукові праці І. Бураківського, В. Гейця, Д. Лук'яненка, В. Рокочої тощо, а також праці іноземних фахівців – Зб. Бжезінського, І. Валлерстайна, Дж. Стіглеця, С. Хантінгтона та інших. Аналізу проблем, пов'язаних з безпекою у світлі глобальних сучасних викликів, приділена увага таких учених і практиків, як Варналія З.С., Власюк О.С., Мунтіян В.І., Ожеван М.А., Сухоруков А.І та інших.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Глобальний економічний розвиток є досить складним і багаторівневим явищем, глобалізація є нерівномірним явищем, і в сучасній економічній літературі немає однозначних визначень змісту такого процесу, його факторів і наслідків. Незважаючи на достатню кількість досліджень, не достатньо розкриті ефекти глобального економічного розвитку в контексті забезпечення економічної безпеки. Отже, це дослідження продемонструє, наскільки зовнішні ефекти впливають на економічний розвиток країни.

Формулювання цілей наукової праці. Метою статті є всебічний аналіз зовнішніх ефектів глобального економічного розвитку України в умовах забезпечення економічної безпеки.

Виклад основного матеріалу дослідження. За сучасних тенденцій поглиблення глобалізаційних процесів держава може успішно розвиватися тільки на основі відкритої економіки. Тому найважливішим завданням України на найближчі роки є формування економіки відкритого типу, яка гармонійно буде узгоджена з економічним розвитком світового господарства та забезпеченням економічної безпеки. Необхідність активної участі України в глобальному економічному розвитку визначається з моменту здобуття незалежності як практично, так і теоретично. Водночас при проведенні оцінки рівня залучення України до світогосподарських процесів констатується її відносна ізоляція, інакше кажучи, відірваність від головних тенденцій розвитку світових ринків. Природно, що формування стратегії інтеграції України у світове господарство повинно поєднувати як національні, так і міжнародні фактори і форми розвитку. Це забезпечить Україні належне та гідне місце як у Європі, так і у світі.

До зовнішньоекономічні макроефектів глобального економічного розвитку України належать такі індикатори, як: динаміка зовнішньоторговельних операцій, рух прямих іноземних інвестицій, інфляційні показники, динаміка зовнішнього боргу тощо. У таблиці 1 розраховані основні індикатори безпеки (безпекового розвитку) України за останні роки, які, на наш погляд, найбільше характеризують зовнішньоекономічні макроефекти глобального економічного розвитку.

Індикатори безпеки України, 2012-2016 рр.

Показники	Порогові значення	Роки					Динаміка нормалізованих значень
		2012	2013	2014	2015	2016	
Відношення імпорту до ВВП: - імпорт товарів, у % до ВВП - імпорт послуг, у % до ВВП	не більше 50	48,2	42,0	41,3	41,4	42,0	небезпечна зона
		3,8	4,1	4,8	6,1	5,71	небезпечна зона
Відношення експорту до ВВП: - експорт товарів, у % до ВВП - експорт послуг, у % до ВВП	не більше 50	39,2	34,5	40,9	42,1	38,9	небезпечна зона
		8,0	7,8	8,7	10,7	10,6	небезпечна зона
Приток ПІІ до ВВП, %	5-10	3	3	1,8	4,2	4,7	небезпечна зона
Обсяг прямих інвестицій, % до ВВП	25	27,4	28,2	40,2	44,9	38,7	безпечна зона
Рівень інфляції, у %	5	-0,2	0,5	24,9	43,3	12,4	безпечна зона
Обсяг зовнішнього боргу, у % до ВВП	не більше 60	14,8	15,4	31,0	41,7	42,6	небезпечна зона
Співвідношення державного боргу до ВВП, у %	не більше 35	36,5	40,3	70,3	79,4	83,9	безпечна зона

Джерело: розраховано автором самостійно на основі використання статистичних даних [1, 4, 5] без урахування тимчасово окупованої території АР Крим і м. Севастополя, за 2014-2016 роки, також без частини зони проведення АТО

Аналіз більшості показників свідчить про безпечність для подальшого розвитку економіки України, але така безпечність засвідчує недостатність проведення реформ, високі ризики для іноземних інвесторів, що є наслідком невеликих обсягів припливів прямих іноземних інвестицій. Загалом обсяг іноземних інвестицій в українську економіку на кінець 2016 року становив близько 46,5 млрд дол. США. Загальний обсяг прямих інвестицій у відношенні до ВВП становить біля 40%, а це означає, що достатньо великий обсяг продукції виробляється ТНК, на які й припадають ці інвестиції. Рівень інфляція, вищий за допустимі межі, також відлякує як іноземних, так й вітчизняних інвесторів. Співвідношення державного боргу до ВВП є критичним, особливо для України. Зокрема, згідно з даними МВФ за всі роки співпраці Україна належить до найбільших боржників МВФ й посідає друге місце після Греції (на 2018 рік). За 26 років співпраці з МВФ України отримала дев'ять траншів. Станом на 31 січня 2018 року сума непогашених боргів

становила понад 8,5 млрд.СДР (спеціальні права запозичення), або 11,93 млрд. дол. [3]. Греція має суму непогашених боргів, які становлять 9,16 млрд СДР, або 12,8 млрд.\ дол. Загалом державний борг України становить уже понад 2 трлн гривень.

Рушійною силою розвитку національної економіки та її економічного розвитку є зовнішня торгівля. Міжнародна торгівля мультиплікативно впливає на ВВП. Проведений аналіз структури зовнішньої торгівлі товарів і послуг за останні роки дозволяє зробити такі висновки: по-перше, Україна, використовуючи сприятливу світову кон'юнктуру, рішуче вступила на світові товарні ринки; вона представлена в усіх географічних регіонах; по-друге, враховуючи особливості економічного й політичного складника сьогодення, найбільша питома вага зовнішньої торгівлі припадає на Європу та країни ЄС, за останні декілька років спостерігається спад зовнішньої торгівлі з країнами СНД, у першу чергу з РФ.

В економічній літературі історично склалося здебільшого негативне ставлення до імпорту. Тому проблема оптимізації імпорту в будь-якій країні є актуальною як у теоретичному, так і в практичному плані. Йдеться про пошук оптимальних значень ввезення іноземних товарів, які сприятимуть забезпеченню найбільших макроекономічних вигід для країни. Оптимізація імпорту передбачає максимальне використання можливостей ввезення іноземних товарів, послуг з метою стимулювання економічного розвитку й підвищення добробуту народу. Формуванню реалізації ефективної державної політики щодо імпорту буде сприяти з'ясування фінансово-економічних ефектів імпорту, його безпосереднього впливу на окремі макроекономічні процеси. За таких умов можна максимально ефективно використати ввезення іноземних товарів, при цьому забезпечуючи захист національних інтересів України.

Крім того, поглиблення економічної кризи, викликані збройними заворушеннями, призвело до довготривалої нестабільності, що відіграє вирішальну роль у зменшенні потоку інвестицій в українську економіку. Дослідження інвестиційного та економічного макросередовища України свідчать про високий ризик інвестування, адже, за показниками провідних дослідницьких компаній, інвестиційний клімат України є незадовільним. Зокрема, за даними Державної служби статистики України, з 2014 році спостерігається відтік прямих іноземних інвестицій. Багато компаній згорнули свої інвестиційні проекти в Україні. На думку Р. Нікарсо, «очевидно, що інвестори побоюються нарощувати інвестиції в Україну з двох причин: хотілося б бачити геополітичну стабілізацію в країні і реалізацію анонсованого переліку реформ» [2]. Президент ЄБРР запевнив, що у 2017-2018 рр. обсяг інвестицій ЄБРР в Україні буде залежати від реформування української економіки. Під час бізнес-форуму Forun One Ukraine засновник корпорації Virgin Group сер Р. Бренсон заявив: «Україна залишається інвестиційно привабливою країною, незважаючи на

всі економічні та військові потрясіння». Бізнесмен зазначив, що він закликав би своїх друзів вкладати в Україну, але сам на разі не готовий інвестувати. «Хоча сфер, потенційно цікавих для мільярдера, вистачає» [2].

Загалом, падіння української економіки спричиняє взаємодія зовнішніх та внутрішніх чинників. Серед внутрішніх можна виділити відсутність комплексного підходу уряду до покращення макроекономічних показників, поєднання і взаємне підсилення яких призводить до негативних ефектів розвитку економіки. У результаті в Україні спостерігаємо повне падіння ВВП і прискорення темпів інфляції. На тлі інфляційних та девальваційних процесів відбувається зменшення обсягів виробництва, а це також негативно впливає на динаміку експорту. Внутрішні політичні, економічні проблеми, посилення соціальної напруги у країні погіршують інвестиційний клімат. Невідповідні умови ведення бізнесу та тотальна корупція призводить до відтоку інвестицій. За умов відсутності заходів стабілізації такої ситуації триватиме подальше падіння промислового виробництва, а ВВП скоротиться ще сильніше від такого варіанту розвитку подій в Україні. Отже, ключовим питанням залишається здатність уряду запроваджувати всі необхідні реформи. Програма необхідних реформ є широкою, але їх проводити варто швидко та правильно. Економіка України повинна запрацювати. Для цього потрібно підвищити купівельну спроможність українців і зорієнтуватись на внутрішнє споживання. Треба створити в короткі строки робочі місця й підвищити заробітну платню. На відміну від таких дій, «імітаційні» економічні реформи обмежуються лише виконанням умов МВФ і політичних вимог країн-донорів, а також підвищенням тарифів з метою отримання чергового кредитного траншу.

Тож перед Україною на сьогодні стоїть ще багато перешкод і випробувань на шляху до покращення економічних показників. Україні доводиться розв'язувати в максимально короткі терміни всі свої проблеми, які пов'язані з розробленням ефективної моделі антикризового регулювання економічних відносин. Це максимально пом'якшить наслідки негативних впливів та розбалансованість механізмів регулювання економічної політики.

Експерти Світового економічного форуму зазначають, що серед найбільших проблем в Україні є: перебудова інституціональної структури (130 місце); скорочення домінування великих компаній на внутрішніх ринках (129 місце); підвищення конкурентності ринків (125 місце); підвищення ефективності (112 місце). Окрім того, як свідчать результати досліджень, за складністю ведення бізнесу Україна посідає 99-те місце, за рівнем інновацій – 81-е. Основні конкурентні переваги вітчизняної економіки пов'язані з обсягом ринку (38 місце) та якістю освіти (40 місце) [6, с.39].

Отже, як бачимо, у глобальному економічному середовищі Україна втрачає свої позиції, насамперед, через сировинну та напівсировинну структуру експорту, відсутність інноваційного поступу й надійного захисту інтелектуальної власності, високу енергоємність виробництва, невисоку якість продукції, недостатнє відтворення виробничих фондів, корумпованість економіки, зниження добробуту нації, а також частково через політичну нестабільність. Національна економіка характеризується низькою ефективністю розвитку банківської системи, недостатньою якістю державних інститутів, неспроможністю створювати та запроваджувати новітні технології та має невисокі перспективи розвитку. Така ситуація вимагає здійснення загальнодержавної переорієнтації на науково-технологічний варіант економічного розвитку, який має бути спрямований на підвищення конкурентоспроможності національної економіки, заохочення підприємств до інноваційної діяльності, забезпечення тісної інтеграції виробництва, фінансів, науки, освіти.

Напруженість в Україні, ситуація навколо АТО сьогодні створюють несприятливий клімат і гальмують розбудову національної економіки. Тому економіка України відчуває значну недостатність у власних ресурсах, а отже, потребу в зовнішніх ресурсах розвитку. При такій нестачі внутрішніх фінансових ресурсів, технологій, підприємництва їх поповнення можливо й доцільно забезпечувати за рахунок світових ринків. Це також визначає необхідність і важливість «відкриття» української економіки.

Висновки. Формування в Україні відкритої економіки передбачає не лише розвиток зовнішньої торгівлі та зовнішньоекономічної діяльності, а й поступове й повне налагодження взаємозв'язку з усім світовим господарством. Зовнішні макроефекти впливають позитивно на глобальний економічний розвиток держави, варто не допускати формування небезпечної зони – це стосується великого державного боргу, рівня інфляції та недостатнього залучення вітчизняних інвестицій.

Саме при трансформації економіки України можливе реальне становлення відкритої економіки. Тому подальші розробки в цьому напрямку є перспективними й необхідними. Сучасний кризовий стан практично всіх сфер життя країни вимагає адаптації до вимог конкуренції на регіональних та глобальних ринках. Для цього необхідно пристосувати структуру національної економіки до глобальної конкуренції, сприяти створенню нових видів бізнесу, підвищити ефективність виробництва та рівень наукоємності економіки шляхом упровадження інновацій у сферу виробництва, запроваджувати найвищі екологічні стандарти виробництва. У кінцевому підсумку це сприятиме формуванню відкритої економіки й майбутньому процвітанню України.

Список використаних джерел

1. Державна служба статистики України – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

2. Комплексна оцінка економічної ситуації в Україні у 2014-2015 рр. (частина 1: Загальна оцінка макроекономічної ситуації) – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://iac.org.ua>
3. МВФ – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.imf.org>
4. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua>
5. Національний банк України – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>
6. Радзієвська С. О. Глобальна економіка / С.О.радзієвська. – К.: «Сік Груп Україна», 2015. – 344 с.

Федосєєва Г.С.,
к.е.н., доцент,
Миколаївський національний
аграрний університет,
м. Миколаїв, Україна

ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ НА СВІТОВОМУ РИНКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ

***Анотація.** У роботі досліджено сучасні особливості розвитку світового ринку сільськогосподарської продукції за окремими його видами. Приділено увагу розгляду світових ринків зерна, олійних культур, м'яса, овочів, меду, часнику. Визначено світові ринки окремих видів сільськогосподарської продукції, на яких Україна має найкращі позиції. Охарактеризовано сучасну зовнішньоекономічну політику України на світовому ринку сільськогосподарської продукції та деталізовано напрями її покращення.*

***Ключові слова:** світовий ринок сільськогосподарської продукції, експорт, імпорт, сільське господарство, зовнішньоекономічна політика.*

***Summary.** Explored the modern features of the development of the world market of agricultural products in the context of its separate types. Attention is paid to the consideration of world markets of agricultural products: grains, oilseeds, meat, vegetables, honey, walnuts. The world markets of certain types of agricultural products on which Ukraine has the best positions are determined. The current foreign economic policy of Ukraine on the world market of agricultural products is described. The conclusion is detailed directions of its improvement.*

***Key words:** world agricultural market, export, import, agriculture, foreign economic policy.*

Постановка проблеми. Світовий ринок сільськогосподарської продукції є одним з визначальних ринків у світовому розвитку. Окрім визначеної ролі сільськогосподарської продукції у розв'язанні світової продовольчої проблеми, її якість та кількість є фактором оцінки економічного розвитку країни, адже сільськогосподарська продукція забезпечує потреби текстильної, харчової, енергетичної та інших видів промисловості в сировині. Для України активна позиція на світовому ринку сільськогосподарської продукції є одним з визначальних факторів